

ОСНОВНІ МОДЕЛІ САМОРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Шевченко Михайло Вікторович

*доктор філософії з права,
старший викладач кафедри публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна*

Розгортання механізмів саморегулювання господарської та професійної діяльності в Україні, а також наближення до прийняття комплексного нормативно-правового акта з питання організації та забезпечення законного та ефективного функціонування саморегулювних організацій обумовлюють підвищений науковий інтерес до тематики саморегулювання, у тому числі його основних моделей, та необхідність їх обговорення на майданчиках наукових конференцій.

Насамперед, звернемось до публікації фахівців Світового банку, у якій викладається класифікація основних моделей організації публічного адміністрування, залежно від присутності та ваги у них елементу саморегулювання. Так, за цим критерієм пропонується виділяти моделі:

- державного (публічного) регулювання – регуляторні функції виконуються адміністративним органом, а саморегулювних організацій із владними повноваженнями немає;

- спільного регулювання із обмеженими повноваженнями саморегулювних організацій – основним регуляторним органом є відповідний адміністративний орган, який покладається на саморегулювні організації у виконанні певних регуляторних функцій, пов'язаних із функціонуванням ринку;

- спільного регулювання із широкими повноваженнями саморегулювних організацій – основним регуляторним органом є відповідний адміністративний орган, який покладається на саморегулювні організації у виконанні регуляторних функцій, які виходять за межі застосування ринкових правил та можуть включати встановлення цих правил;

- незалежного саморегулювання – первинним регуляторним органом є відповідний адміністративний орган, який передає саморегулювній організації усі його регуляторні повноваження та лише контролює їх реалізацію [1, с. 9].

Подібне бачення різноманіття підходів до розподілу владних повноважень забезпечення формування та реалізації публічної політики у тих

чи інших між публічним та приватним сектором висвітлюється й у наукових працях.

Зокрема, значний науковий інтерес мають спостереження та міркування М. Пріст, яка зауважила, що держава не обов'язково має делегувати всі регуляторні функції саморегулювним організаціям. Держава може зберегти функцію нормотворчості й розробки політики та делегувати лише обов'язки із забезпечення їх реалізації. Це є характерним для моделі спільного/кооперативного регулювання. У інших ситуаціях, як зазначає дослідниця, держава може делегувати функції розробки та/або прийняття правил започаткування та ведення господарської діяльності, зберігаючи за собою лише залишкові контрольні-наглядові та юрисдикційні повноваження. Це спостерігається в моделі спільного регулювання із широкими повноваженнями саморегулювних організацій. Водночас, уряд повинен мати належний рівень компетентності та спроможність реагувати на процес та результати саморегулювання, щоб приймати рішення щодо адекватності стандартів та займатися виключними питаннями забезпечення їх дотримання. Крім того, уряд може брати участь у призначенні частини виконавчого органу саморегулювної організації та забезпечувати представництво громадськості в дисциплінарних органах саморегулювної організації [2, с. 299–300].

Форми саморегулювання, поєднаного у певних пропорціях із державним регулюванням досліджувала й Ю. І. Остапенко. Зокрема, вчена дійшла висновку про те, що під співрегулюванням слід розуміти спільну участь у процесі регулювання держави та різних ринкових інституцій. Разом з тим, Ю. І. Остапенко та Т. В. Яворська схилиються до думки про те, що формуються елементи співрегулювання шляхом введення у структури управління органів державної влади представників бізнесу та громадськості, у тому числі саморегулювних організацій. Посилаючись на напрацювання О. М. Залєтова, Ю. І. Остапенко також підкреслила, що при змішаному саморегулюванні держава все ж таки повинна брати участь у здійсненні контролю за ефективністю схем з метою забезпечення їхньої відповідності регулятивним цілям законів, які вони замінюють. Дана роль держави також повинна бути прописана в законі, що дозволить саморегулювній організації додержуватися кодексу, укладеного відповідно до закону. Спільне регулювання, відповідно до визначення Європейської комісії, схоже на змішане саморегулювання, що, у свою чергу, може перейти на рівень державного регулювання, особливо якщо недоліки саморегулювання змусять державу втрутитися в ситуацію [3, с. 10].

Таким чином, запровадження саморегулювання на товарних ринках чи у сфері професійної діяльності супроводжується делегуванням одній або декільком саморегулювним організаціям повноважень державного регулятора, необхідних для нормотворчості, акредитації, нагляду

(контролю) за діяльністю учасників відповідного ринку або осіб, які займаються певною професійною діяльністю, застосування до них заходів відповідальності та виконання інших владних управлінських функцій, які покладаються на саморегулюванні організації. Саморегулювальна організація може набути виключні повноваження щодо вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням формування та/або реалізацією публічної політики у відповідній сфері, або вирішувати такі питання паралельно із державним регулятором (ділячи із ним сферу відання), за погодженням державного регулятора, за участю його представників та/або представників громадськості (споживачів) у складі органів управління саморегулювальною організацією. У будь-якому випадку, саморегулювальні організації у межах діяльності на виконання делегованих повноважень є підконтрольними та підзвітними державним регуляторам, які несуть відповідальність за законність та ефективність діяльності саморегулювальних організацій.

Література:

1. World Bank. India: Role of Self-Regulatory Organizations in Securities Market Regulation. 2007. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/166951468042018599/india-role-of-self-regulatory-organizations-in-securities-market-regulation>
2. Priest M. The privatization of regulation: five models of self-regulation. *Ottawa Law Review*. 1998. No. 29:2. Pp. 233–302. URL: https://rdo-olr.org/wp-content/uploads/2018/01/olr_29.2_Priest.pdf
3. Остапенко Ю. І. Саморегулювальна діяльність у сфері господарювання: завдання господарсько-правового забезпечення. *Теорія і практика правознавства*. 2018. Вип. 2. 18 с. DOI: 10.21564/2225-6555.2018.14.149728